

İHRACATÇILARIMIZIN GENEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

İş adamlarımızın gayretlerine rağmen ihracatımızın istenilen seviyede olmadığı malûmdur. Ülkemizdeki ekonomik genel şartlar üretimi değil, ticareti teşvik etmektedir. Dış ticaret açısından ise ihracatı değil, ithalatı teşvik eder konumdadır. Nitekim ihracatçıların önünü açması gereken Dış Ticaret Rejimi, aksine, ithalatı teşvik etmektedir.

Diğer taraftan iş hayatını desteklemesi beklenen Finans gurubu yani **bankalar, sanayiciyi desteklemek yerine kârlarını azamileştirecek konulara yönelmektedir**. Nitekim ülkemizdeki bütün çalışma gurupları içerisinde krizde bile, en çok kârı bu gurup yaptı.

Bilindiği gibi, döviz kurları uzun süredir sabit durmaktadır. Ancak bazen iniş ve çıkışlar göstermektedir. Döviz kurunda genel anlamda sabitlik görülmesi ihracatçıyı olumsuz etkilemektedir. Ama kısa süreli çıkış ve inişler ihracatçıyı zarar ettirmektedir.

İhracatçılar bu sorunları aşmak için verimliliği artırmaya çalışmaktadır. Ancak verimlilikteki artışın da bir sınırı ve maliyeti vardır.

Döviz kurunun makul bir seviyede olması ihracatı arttırmaktan daha çok, hedefsiz ithalatı artırır. **Düşük kur uygulamalarının olduğu dönemlerde hedefsiz ithalatın artmaması için toplumda vatanseverlik şuurunun, insanların günlük hayatına girecek kadar gelişmiş olması gerekir.**

Nitekim benzer durum Japonya'nın başına 1987 de gelmiştir. ABD, Reagen döneminde ihracatını artırmak için doların seviyesini %10–15 arası düşürmek ister. Ama düşüşün 16 ay boyunca devam etmesini engelleyemez. 1 Dolar 250 Yen iken, 125 Yen civarına iner. Bu durumda ekonomistlerin beklediği normal gelişme, Japonların ABD'den ithalatlarının iki katına yakın artmasıdır. Ama bırakın iki katını %20 bile artış olmaz. Çünkü Japon halkı kendi mallarını almaya devam eder.

Türkiye'de ise böyle bir vaka henüz olmamaktadır. Bazı yöneticilerimiz ve insanlarımız bunun sebebini, ülkemizde yeterince kaliteli mal üretilmemesine bağlarlar. Bu düşünce kısmen doğru olmasına rağmen gerçek farklıdır.

Ülkemizdeki yatırım malı (makine yapan makine) imalatçıların ihracatlarının %60'ı ABD, AB, Rusya, Brezilya gibi devletleredir. Dolayısıyla bu ülkelerdeki kalite ve teknolojileriyle yarışmaktadırlar. Yani bu alandaki imalatçıların kalite sorunu çok daha azdır.

Hepimizin gözlemediği bir husus, ithalatımızın önemli bir bölümünün hedefsiz olduğudur. Hedefsiz ithal edilen malların ülkemizin gelişmesine hiçbir katkısı yoktur.

Hedefsiz ithalata dikkat etmeyen bazı yöneticilerimiz ara malları ithalatını sanayimizin kalkınmasının bir göstergesi olarak gösteriyorlar. Ayrıca ülkemizdeki üretimin kalitesizliğine ve fiyatlarının yüksekliğine bağlıyorlar.

Hâlbuki küreselleşme; otomotiv sanayi gibi bazı alanlarda ara mallarının önemli bir kısmının ithal edilmesini zorunlu hale getiriyor. Dolayısıyla ithalatımızda ara malları ve yatırım malları önemli yer tutmaktadır. Otomotiv sektöründe küresel anlaşmaların zorladığı bu durum, diğer sektörlerde de çok farklı sebeplere dayanmaktadır.

Yatırım malları üreticilerinin yukarıda belirttiğimiz önemli ülkelere ciddi kapasitedeki ihracatlarına rağmen, iç pazarımızdaki yatırım mallarında ithalin payı %65'tir. **Bu durumun sebebi olarak yerli üretimin kalitesi ve fiyatı gösterilirse yanlış yapılmış olur. Bunun çok çeşitli sebepleri vardır.**

İthal yatırım malı almak isteyenlere, hemen bütün ülkelerin Eksim Bankları 2 yıl ödemesiz 7 seneye kadar vadeli ve çok uygun şartlarda kredi vermektedir. Hatta büyük projelerde 10–12 yıla kadar çıkarabilmektedirler. Hâlbuki yerli yatırımcı aynı makineyi yurt içinden alırsa vadeli alabilmesinin iki yolu vardır. Birincisi leasing sistemiyle almaktır. İkincisi yurt dışı satıcı firmaların teklifinden daha yüksek oranda faizli krediyle ve en çok 4 yıl ödemeli almaktadır. Sanayicimiz düşük kârla çalıştığından ve ödeme sıkıntısı yaşadığından mallar pahalı bile olsa uzun vadede ödemeyi tercih etmek zorunda kalmaktadır.

Tarihin Aydınlattığı Gelecek kitabımda Sanayicimizi anlatan en güzel sözün, **“Sanayici malına baka baka borç içerisinde ölür”** olduğunu yazdım. Çünkü yeni teknolojileri ve gelişmeleri takip edemeyen sanayici ayakta kalamaz. Yeni yatırımlarını ise ancak borçlanarak yapabilir.

İthalatın artmasının bir başka sebebi devlet kurumlarının malzeme alış şartlarıdır. Kamu ve belediye yatırımlarının önemli bir kısmı dış kredi ile yapılmaktadır. Bilhassa büyük çaplı kredileri veren ülke, ihtiyaç olan makinelerin kendi ülkesinden alınmasını şart koşmaktadır. Kamu bütçesinden bu yatırımlara yeterince para ayrılmaması kamu kurumlarını ithal malı almaya yönlendirmektedir.

İhracatçılarımızın önündeki bir diğer engel, aynı zamanda ithalatın artmasına sebep olan Dâhilde İşleme Rejiminin uygulansıdır. Dış Ticaret müsteşarlığınca uygulanan Dâhilde İşleme Rejimi yanlışlara yol açmaktadır. **Firmalar imalatta kullanacakları ara mallarının, %80'ini DİR kapsamında ithal edebilmektedirler.** İthal edilen malzemeyi alırken pazarlık gücünü arttırmak için, yurt içinde satmak üzere imal edecekleri kısma ait ara mallarını da yine aynı firmadan sağlamaktadır.

Firmalar ithal hakkını, otomotivde %80, televizyon dalında %72 olarak kullanmaktadır. Bu yanlış uygulamanın sonucu olarak, bu sektörlerde yapılan ihracatlara rağmen ülkemize kalan katma değer oranı %7'leri geçmemektedir.

Hâlbuki otomotiv yan sanayimiz AB ve birçok gelişmiş ülkeye önemli boyutta otomotiv yedek parçası ihraç etmektedir. Eğer yerli üretimde kalite ve fiyat sorunu olsa böyle bir ihracat olmaz. O halde ara malı ithalatımızı DİR mevzuatı da teşvik etmektedir. Elbette Petrol ürünleri, bazı madenler, deri, ilaç hammaddesi, selüloz gibi

önemli alanlarda ülkemizdeki üretim ve kaynaklar yetersiz olduğundan ithalat vardır. Bu anlaşılabilir. Ama ülkemizin gelişmiş ülkelere ihracat yapacak kalitede ve fiyatta üretim yaptığı alanlarda, hem de yüksek oranda mal ithal edilmesinin mantıkla açıklanabilir bir tarafı yoktur.

Bu durumun tek açıklaması vardır. Küreselleşme sonucu uluslar arası otomotiv kuruluşları belirli ara malları üretimini, kendi belirledikleri ülkelerde yaptırmaktalar. Dolayısıyla otomotiv firması ihtiyacı olan bu imalatları belirlenen ülkelerden yapmak zorundadır. Yurt içindeki imalat ne kadar kaliteli olursa olsun yurt içerisinde alamamaktadır.

Dolayısıyla ithal ara malı kullanan sektörler daha hızlı geliyor demek, bizi yanıltır. Aksine küresel tedarik zinciri içerisinde yer alan otomotiv gibi sektörlerin hızlı gelişmesi, ara malı ithalatımızı hızla arttırmaktadır.

İhracatçılarımızın diğer bir sorunu şöyledir. Makine sektörü bilhassa özel maksatlara uygun makine imalat sektöründe işçilik payı %35'lerden fazladır. Seri üretim yapılamaz. Ülkemizdeki ücretler üzerindeki vergi, SSK ile ek sosyal haklar rakiplerimize göre işçiliği pahalı hale getirmektedir. Dolayısıyla bilhassa döviz kurlarının düşük olduğu dönemlerde işçiliğin yüksek oluşu maliyetleri döviz bazında artırmakta, işçiliği ucuz olan ülkelerle rekabeti zorlaştırmaktadır.

Öte yandan ABD, AB gibi gelişmiş ülkelerin gümrüklerinde sıkı denetimin yanında piyasa gözetimi ve denetimi de etkindir. Türkiye'deki denetimler bu etkinlikte olmadığından, kalitesiz mallar sanki kaliteliymiş gibi ülkemize çokça girebilmektedir.

Görüldüğü gibi, SADECE İSTATİSTİK RAKAMLARLA YORUM YAPMAK YANLIŞTIR. Bu rakamların arkasındaki sebepler de araştırılmalıdır.

Nitekim Merkez Bankasının bizzat kendilerinin yaptıkları ankette bu durum görülmektedir. Merkez Bankasının yüz yüze görüşerek 145 firmayla yaptığı ankette 39 firma döviz kuru gelişiminin, 18'i DİR'in, 36 sı yurt dışı kredi imkânlarının, 24'ü çok uluslu firma yapılanmasının farklı düzeylerde de olsa, ara mallarına yönelik ithalat kararlarında etkili olduğunu belirtmiş.

Demek ki ihracatımızın yeterli seviyeye gelebilmesi için ihracatçıları ve imalatçıları suçlamak yerine, görünüşün arkasında yatan gerçekleri araştırmak gerekmektedir.

ÇÖZÜM TEKLİFLERİ:

Çözüm, yukarıda yazdığımız gerçeklerin dikkate alınarak, tedbirlerin ve uygulamaların yeniden değerlendirilmesidir. Yani çözüm anlattığımız sorunların içerisinde gizlidir. Ana başlıklar halinde şöyle değerlendirilebilir.

Dış Ticaret Rejimi ve Dâhilde İşleme Rejimlerinin tekrar gözden geçirilmesi gerekir. En azından bu konuda gelişmiş ülkelerin uygulamaları örnek alınabilir. DİR kapsamında ithalatın oranı ve geçerlilik süresinin mutlaka ve hızla azaltılması şarttır.

Sanayici ihracatçılarımıza SSK, vergi, kredi gibi konularda öncelik tanınması şarttır. İhracatın artması için Eksim Bank vb. aracılığıyla uzun vadeli kredi verilmelidir ki, ihracatçı müşterisine aynı şartla mal satabilsin.

İhracatçılarımızın ve dış ülkelerdeki müteahhitlerimizin alacaklarını tahsil için yabancı ülkelerle ikili anlaşmaların yapılması hızlandırılabilir.

Gerek gümrüklerde gerekse piyasada sıkı bir gözetim ve denetim mekanizması kurulmalıdır.

Çok uluslu firmaların yatırımlarında verilen destek ve teşviklerde yerli üretim kullanma oranı konusu gündeme alınmalıdır.

Çalışan herhangi bir makine vb. aletlerin ithalatına izin vermek için ciddi tedbirler alınmalıdır. Meselâ klima, pompa, motor vb. ithalatlarda bazı şartlar istenebilir. Bu şartlar uluslar arası anlaşmalara aykırı olmamalıdır. İthalat henüz yapılmadan yabancı üretici firmadan veya Türkiye dağıtıcısından servis konusunda ciddi talepler yapılabilir. Ülkemizdeki en azından 16 büyükşehir merkezinde servis açmaları istenebilir. Ayrıca en az 2 yıllık yedek parçanın sağlanması şartı getirilebilir. Bu şartları yerine getirmeyenlere ithal izni verilmemelidir.

Son iki paragrafta bahsedilen tedbirlerin ihracatla ilgisi dolaylıdır. Ama yerli üretimi desteklemesi ve halkımızın bir takım satıcılar tarafından aldatılmalarının önlenmesi açısından da gereklidir.

Sanayiciler bir ülkenin görünmeyen kahramanlarıdır. Her atölye bir kaledir. Üretim kültürünü kaybeden ülkeler tarih sahnesinin gerisine düşerler.

Dolayısıyla eğitim başta olmak üzere bütün sistemlerimizi, üretimin artırılması ve adaletli paylaşımı üzerine kurmalıyız.

İsmail Hakkı KÜPÇÜ